

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr Joanny Skoczylas

Tytuł rozprawy

***Wczesnoszkolna edukacja ucznia zdolnego
w świetle koncepcji integralnego rozwoju i wychowania***

Promotor: **ks. dr hab. Adam Maj**

Promotor pomocniczy: **dr Marta Buk – Cegielka**

Wstęp

Wychowanie ucznia w edukacji wczesnoszkolnej jest procesem bardzo złożonym i podlegającym wielorakim uwarunkowaniom. Wychowanie ucznia zdolnego w klasach I-III musi prowadzić do głębi człowieczeństwa, które jest treścią życia osoby i jej integralnego rozwoju. Uczeń na pierwszym poziomie edukacji szkolnej sam nie jest zdolny do takich przemian, dlatego odczuwa głęboką potrzebę odnalezienia kogoś kto mu pomoże i ukierunkuje działania. Główne problemy szkolnego wychowania uczniów wynikają z istniejącego wokół tych placówek chaosu i krótkoterminowych rozwiązań. Zatem podjęta przez Panią mgr Joannę Skoczylas problematyka pracy doktorskiej jest niezwykle ważna i stale aktualna. Walorem recenzowanej pracy jest to, że dostarcza danych teoretycznych i empirycznych na temat organizacji procesu edukacji wczesnoszkolnej ucznia zdolnego ze szczególnym uwzględnieniem teorii rozwoju i wychowania integralnego.

Ocena struktury i formalnej strony pracy

Struktura pracy odpowiada jej teoretyczno-empirycznemu charakterowi. Pracę, którą otrzymałam do oceny ma formę starannie przygotowanego wydruku o objętości 332 stron. Tekst został podzielony na siedem rozdziałów zgodnie z logicznym podziałem treści w pracach naukowych. Standardowo do autorskiego tekstu dołączono bibliografię, spis tabel oraz aneks zawierający narzędzie badawcze. We wstępie rozprawy Autorka przeanalizowała wyniki badań naukowych na temat funkcjonowania ucznia zdolnego w klasach I-III i zaprezentowała szczegółowo cel zamierzenia badawczego i strukturę pracy. W podsumowaniu i zakończeniu zamieściła syntetyczne wnioski odnośnie analiz teoretycznych i empirycznych oraz własne

propozycje aplikacji do praktyki edukacji wczesnoszkolnej w zakresie organizacyjnym i metodycznym.

Podczas obrony chętnie wysłucham Doktorantki na temat osobistych motywacji odnośnie wybranej problematyki badawczej z uwzględnieniem koncepcji integralnego rozwoju i wychowania w ujęciu Stefana Kunowskiego.

Strona graficzna pracy jest estetyczna, czytelna a język narracji prawidłowy (choć nie wolny od usterek językowych) co świadczy o dobrych umiejętnościach językowych i edytorskich Doktorantki.

Teoretyczne podstawy badań

Praca ma charakter teoretyczno–empiryczny–o czym pisze Autorka na stronie 12 swojego tekstu. Rozwinięta część teoretyczna pracy (str. 13-164) jest w przypadku planowanego zakresu badań w pełni uzasadniona. Wyznaczony obszar badawczy wymagał rzetelnych wyjaśnień wobec mnogości zagadnień i rozumienia pojęć. Obszary są przedmiotem zainteresowania różnych dyscyplin naukowych i pokazanie tak wielu zagadnień wymagało od Doktorantki podjęcia pogłębionych analiz literatury. W moim rozumieniu mgr Joanna Skoczylas wywiązała się z tego zadania bardzo dobrze, rzetelnie i logicznie przeprowadziła analizę terminów do planowanych badań.

W rozdziale pierwszym *Teoretyczne podstawy edukacji wczesnoszkolnej ucznia zdolnego* Autorka opisała podstawowe pojęcia m.in. zdolności, uzdolnienia, uczeń zdolny, wyczerpująco zaprezentowała wybrane teorie i modele zdolności (str. 14-45), bardzo dobrze na podstawie licznych badań i literatury opisała cechy i funkcjonowanie ucznia zdolnego w wieku wczesnoszkolnym (str. 45-65) i scharakteryzowała znaczenie szkoły podczas diagnozy, planowania koncepcji i pracy z uczniem zdolnym w określonych ramach prawnych (str. 65-86). Doktorantka odwoływała się do różnych stanowisk i ujęć choć rozważania w tej części pracy mają charakter sprawozdawczy, a w mniejszym stopniu stanowią krytyczną analizę. Pani Joanna Skoczylas z łatwością odnosi się podczas analizy badań własnych i formułowania uogólnień, wniosków i rekomendacji do praktyki wczesnoszkolnej do zaprezentowanych w pierwszym rozdziale teoretycznym naukowych treści i badań prowadzonych w Polsce.

W rozdziale drugim *Integralny rozwój i wychowanie ucznia zdolnego w wieku wczesnoszkolnym* Autorka zaprezentowała ważny element pracy badawczej (zmienną niezależną) czyli teorię warstwicową Stefana Kunowskiego, dynamizmy wychowania (bios, etos, agos, los) i funkcje (sanare, edocere, educare, educere, initiare). Opis podstaw teorii i warstw (psychologicznej, społecznej kulturowej światopoglądowej i duchowej) jest bardzo

szczegółowy i logicznie powiązany z rozwojem i wychowaniem ucznia zdolnego na pierwszym etapie edukacyjnym. Ten fragment pracy uważam za bardzo ważny dla uzasadnienia planowanego obszaru badań. Dobór przywołanych tekstów źródłowych jest dobry.

Trzeci rozdział teoretyczny pracy *Edukacja wczesnoszkolna w integralnym rozwoju i wychowaniu ucznia zdolnego* to udana analiza kilku zagadnień związanych z funkcjonowaniem szkoły. W pierwszym podrozdziale Doktorantka poprawnie opisała podstawę prawną kształcenia ucznia zdolnego a w drugim podrozdziale dobrze zaprezentowała wybrane zadania organizacyjne szkoły. Niestety nie ujęła tu różnic w funkcjonowaniu szkół publicznych i niepublicznych, które w części badawczej są punktem odniesienia. Bardzo rzetelny opis metod edukacji wczesnoszkolnej zaprezentowała Autorka w kolejnym podrozdziale. Warto zaznaczyć, że wybrała szczególnie te metody, które łączą się w widoczny sposób z rozwojem ucznia zdolnego. Widać w tej części analiz dobre przygotowanie metodyczne i biegłość dydaktyczną. Następny podrozdział to prezentacja podmiotów zaangażowanych w rozwój ucznia. Autorka, bardzo słusznie, zaczęła pogłębiany wywód od aktywności samego wychowanka a następnie przeszła do zadań nauczyciela, rodziców i wybranych specjalistów. Zabrakło mi opisu kontekstu rówieśniczego szczególnie gdy we współczesnej metodyce akcentuje się tutoring i współpracę z rówieśnikiem w procesie uczenia się i wychowania. Warto rozważyć, przygotowując pracę od druku, czy nie należy dodać tego osobowego aspektu.

Ocena projektu badań i sposobu jego realizacji

W rozdziale metodologiczny Autorka dokładnie zaprezentowała założenia projektu badawczego. Przedmiotem badań empirycznych prowadzonych na Podkarpaciu jest wczesnoszkolna edukacja dziecka zdolnego w świetle integralnego rozwoju i wychowania w opinii nauczycieli. Doktorantka w pracy postawiła problem badawczy: *Jak w opinii i ocenie nauczycieli szkół publicznych i niepublicznych przedstawia się organizacja, przebieg i efektywność pracy z uczniem zdolnym w edukacji wczesnoszkolnej w świetle integralnego rozwoju i wychowania?* (str. 169). Problemy szczegółowe Autorka pogrupowała w trzy logiczne i uzupełniające się kategorie związane z:

- działaniami organizacyjnymi szkoły,
- szczegółowym przebiegiem procesu edukacyjnego ucznia zdolnego w obszarze celów, treści, zasad, metod i środków,
- efektywnością działań rozwojowo-edukacyjnych placówki na poziomie klas I-III w obszarze wiedzy, osiągnięć rozwojowych oraz specyficznych zdolności.

Doktorantka, Pani Joanna Skoczylas, pod opieką swoich Promotorów postanowiła wykorzystać strategię ilościową z elementami jakościowej. Tak zaplanowany projekt badawczy jest zgodny ze współczesną pedagogiką, która nie tylko koncentruje się na opiniach i ocenach respondentów ale bada podmiotowe narracje w wybranych obszarach. Autorka w ramach strategii ilościowej wykorzystwała metodę sondażu diagnostycznego, technikę ankiety do nauczycieli szkół publicznych i niepublicznych własnego autorstwa i metody analiz statystycznych. W ramach strategii jakościowej wykorzystwała metodę hermeneutyki w zakresie swobodnej wypowiedzi nauczycieli klas I- III ze szkół publicznych i niepublicznych.

Wyznaczanie zmiennych oraz wskaźników (ujęte tabelarycznie na stronach 177-178) opiera się na analizie celnie dobranego piśmiennictwa. Charakterystyka badanej grupy uwzględnia wiele informacji m.in. rodzaj szkoły, stopień awansu zawodowego, środowiska miejskiego i wiejskiego funkcjonowania nauczycieli oraz organ prowadzący. W tym kontekście zachęcam Doktorantkę do zastanowienia się nad możliwością wykorzystania danych w części empirycznej drukowanej publikacji. Organizacja badań i dóbr próby badawczej ze względu na czas badania (pandemia COVID -19) nie budzi zastrzeżeń.

Prowadzenie badań wymagało znajomości funkcjonowania szkoły w obszarze pracy z uczniem zdolnym. Pragnę podkreślić dużą wagę prowadzonych badań na poziomie naukowym, społecznym i metodycznym. Do rozwiązań przyszłościowych edukacji wczesnoszkolnej bez wątpienia można zaliczyć pracę z uczniem zdolnym. Planowanie i realizacja pracy z uczniem zdolnym, przeanalizowana przez Autorkę, powinna motywować kadrę pedagogiczną do oryginalnych rozwiązań obejmujących całościowe spojrzenie na wychowanka i jego rozwój.

Ocena sposobu opracowania rezultatów badań i ich prezentacji

Autorka wyniki badań własnych, analizy i uogólnienia zaprezentowała w trzech rozdziałach empirycznych co odpowiada trzem zakresom problemów szczegółowych. Wywód jest bardzo szczegółowy, wyczerpujący i logiczny.

W rozdziale 5 Autorka poddała analizie organizację procesu edukacyjnego w tym: przygotowanie, kwalifikacje, kompetencje nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej powiązane z ich wybranymi umiejętnościami: diagnozowania zdolności dzieci, współpracy z rodzicami i specjalistami, analizy zapisów prawnych i wykorzystania oraz modyfikowania istniejących programów nauczania. Analizy współczynnika korelacji ubogacił prezentowane konkluzje. Autorka również konsekwentnie podczas wnioskowania odnosi się do wcześniejszych badań naukowych prowadzonych przez pedagogów, dydaktyków i psychologów w Polsce.

W rozdziale 6 *Przebieg procesu edukacji wczesnoszkolnej ucznia zdolnego w świetle integralnego rozwoju i wychowania* Pani magister szczegółowo przeanalizowała i zaprezentowała swoje wywody odnośnie:

- celów jakimi kierują się nauczyciele w pracy z dzieckiem zdolnym, treści, metod, form, środków nauczania-ucznia się,
- podstawowych wartości, metod wychowania i środków wychowania,
- specyficznych sposobów pracy nad rozwijaniem procesów poznawczych dziecka, rozwoju społecznego, moralnego i duchowego.

Ciekawe pod względem naukowym informacje Doktorantka uzyskała analizując metody, formy pracy z uczniem zdolnym i eksponowane wartości. To zainspirowało Ją do sformułowania uogólnień i wniosków aplikacyjnych. W analizach zabrakło mi uogólnionego obrazu pracy z uczniem zdolnym w szkołach publicznych i niepublicznych. Treści „zgubiły się” w rozdrobnionych danych i analizach szczegółowych.

Rozdział szósty skupiający się na analizie danych odnośnie efektywności procesu edukacji (str. 257-266) wypada na tle poprzednich dość skromnie choć jest niezwykle istotny ponieważ dotyczy namysłu nauczycieli nad pracą rozwojowo wychowawczą. Chciałbym aby Doktorantka podczas obrony rozwinęła myśl zawartą na stronie 266 „*dynamiczność warstw rozwojowy jest porównywalna zarówno w szkołach publicznych i niepublicznych*” i może wzbogaciła ją o wnioski aplikacyjne. Bardzo ciekawe są zamieszczone w tym rozdziale analizy jakościowe z narracji odnośnie doświadczeń własnych nauczycieli z pracy wychowawczej z uczniem zdolnym i współpracy z jego rodzicami. Doktorantka umiejętnie poddała namysłowi hermeneutycznemu posiadane teksty.

Paradygmat pozytywistyczny wiąże się z tym, że badania o charakterze ilościowym cechuje duży rygorizm metodologiczny oraz konieczność prawidłowego wnioskowania statystycznego. Doktorantka w tym zakresie poradziła sobie dobrze i w sposób czytelny przedstawiła w części empirycznej wyniki badań w przemyślanych ujęciach tabelarycznych oraz prawidłowo zinterpretowała uzyskane dane.

Uwagi końcowe

Uważam, że Pani Doktorantka w sposób obszerny i staranny zawarła w pracy zagadnienia o charakterze pedagogicznym. Wysoko oceniam ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki w dyscyplinie naukowej pedagogika.

Doceniam znajomość literatury przedmiotu zaprezentowaną przez mgr Joannę Skoczylas.

Przedłożona do recenzji praca doktorska przedstawia wiele elementów pozytywnych. Autorka nie ustrzegła się pewnych braków i usterek, jednak nie można zaprzeczyć, że praca stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego.

Autorka opanowała warsztat badawczy na poziomie oczekiwanym od kandydata do stopnia naukowego doktora. Rozprawa prezentuje umiejętności Doktorantki do samodzielnego prowadzenia dalszej pracy naukowej.

W mojej ocenie rozprawa Pni mgr Joanny Skoczyłlas zatytułowana „*Wczesnoszkolna edukacja ucznia zdolnego w świetle koncepcji integralnego rozwoju i wychowania*” przygotowana pod kierunkiem ks. dr hab. Adama Maja oraz promotora pomocniczego dr Martę Buk- Cegięlkę spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim według Ustawy o stopniach i tytule naukowym i o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 r. (Dz.U.2017.1789 j.t. z póź. zm).

Wnoszę do Wysokiej Rady Naukowej Instytutu Pedagogiki Wydziału Nauk Społecznych KUL w Lublinie o **dopuszczenie Doktorantki Joanny Skoczyłlas do dalszych etapów przewodu doktorskiego.**

Jolanta Andriejewska

Lublin 18.09.2023 r.